

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 ft félévre 2 ft, negyedévre 1 ft.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkeket, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendőik.

Jogosult-e a socialismus?

A hitélet fejlesztésén, a vallásos meggyőződés szilárdításán s így népünk boldogításán munkálva, az elért siker aránytalansága nem egyszer elszomorítólag hat lelkemre. Ennek egyik legfőbb okát ezunk azon törekvésében találom, melynél fogva ez a népet vallás nélküli iskoláiban, vallástalan tanítók által csak arra képezi, hogy benne a politikai pártviszonyok szükségelte tervek végrehajtásánál eszközöket találjon; mely a szívet üressé tévén, a serdülő nemzedéket valódi keresztény tudomány nélkül dobja a világba. Ez az oka, hogy az életben aztán a szív érzéketlen marad a vallás iránt; hogy annyi százalomraméltó ember van a társadalomban, kik az összes emberiség kárára csak beteges eszméket terjesztenek. — Ebben kell keresnünk főokát azon ijesztő jelenségnek — a social-demokratikus tüneteknek, — mely lázas izgalomba hozta a társadalmat.

A népboldogító liberális mus ezen creaturájáról kívánnék jelen sorokban egyet-mást elmondani, ha gyakorlatlan tollam miatt szerkesztő ur „veto“-t nem mond rája.

Hogy a társadalmi kóros állapotok ijesztő nyugtalanságba hozták a világot: azt mindenki tudja.

S csakugyan van oka reszketni: . . . Érik már a liberális felvilágosultság gyümölese . . .! Széltében hirdetik a nép közt a legveszedelmesebb tanokat! S a nép kezd figyelni, midőn a vallástalanság vakító fáklával kezükben így szólnak hozzá: ti szabadságra vagytok születve. . . a nagykoruság órája már ütött, s nektek többé már nincs szükség gyámságra. Nincs különbség az emberek között. . . miért nyomorogtok éppen ti és nem ők!? . . . Egyforma jogotok van az élethez, hányjátok le tehát a szolgáltság viselhetlen jármát nyakatokról! . . . törjétek darabokra a lealázó lánczokat, melyeket az urak önkénye tett reátok! . . . döntsétek meg a hatalmat s élveztétek a természet adta szabadságot!

Es ez a megmérgezett csal-étek elégedetlenné teszi a békés polgárok nagy sokaságát, meghasonlásba hozza sorsával, fölláztatja a törvényes hatalom ellen. — Ez a mérég a „szabadság” arany poharában nyújtatván a népnek, ettől a csillogó fény közepett elkábul s nem érzi a veszélyt, melybe sodortatik, nem veszi észre, hogy a híres „szabadság” és „egyenlőség” ellentmond a józan észnek s parodiája a valódi szabadságnak!

Midőn a nép „apostolai (!?) a természet adta szabadságra és egyenlőségre hivatkoznak, menjünk vissza az emberiség bölcsőjéig, kísérve futólag az eseményeket; hol találjuk fel azt, miről ők oly bölcsen álmodoznak?

Két embertől származik az egész emberi nem, Csak két ember van a világon s már ott van velők az alárendeltség fogalma és a szabadság korlátozása. Az akaraterő- s bátorságra teremtetett férfi mellett, saját csontjából alkotott gyenge, félenk, a szülés fájdalomának s ezer más nyomoruságnak alávetett nő áll, a ki felett amaz uralkodik. — Ők gyermekeket nemzenek, kik létöknek már első negyedén a halál zsákmányai, ha a szülői szeretet nem oltalmazza, s mennyi év foly le, míg a védő karokat nélkülözhetik? — Avagy visszautasíthatják, nélkülözhetik kis korukban — habár természeti szabadságra és egyenlőségre születtek — a tapasztalt, okos szülők jogos parancsait, utasításait? — Vagy az érettebb korban is talán megfeledkezve saját létük oka — s forrásáról, lemondhatnak a szülői szeretetről, megtagadják a szülők iránti tiszteletet s becsületet? — Nem soha!

Ime már az első családban az alárendeltségi viszonya és a meggátolt szabadság! Ime a családátya előjoga és a gyermekek függése!

Lassanként sokasodván a családok s ezzel a családfók, mindinkább elszállott az egyenlőség is. — Midőn így az emberek szétszórtan szaporodtak, több lett az elfajultak száma is, kik csak enni, — dolgozni nem szerettek, kik a más izzadságával nedve, sitett földön szerettek aratni, — rablás és erőszak.

ből élni ott, hol nem munkáltak. Az emberek nyugalma, biztonsága és életözöne oda lett; az erősebb karja alatt hullt el a gyenge, míg végre a szétszórt családok társulnak a rossz emberek, állatok és elemek támadásai ellen. „A társulás okvetlen magával hozta, hogy a legbátrabb, legvittebb férfi... választotta a társak vezérét,” ki az egyesek és egész közjaváért magára veszi a felelőséget, a többi önként alávetvén magát annak, s ezzel a főhatalom fogalma az emberek között feltűnik.*) Csak a természeti szabadság részbeni lemondása által lehetett tehát biztosítva az emberek élete, tulajdona, nyugalma és önművelése. — Az emberiség sohasem ismerte a teljes szabadságot és egyenlőséget; de érzete mindenkör az ezekről álmódzóik törekvéseiből származott nagy rosszat s azért a szükséges igazságszolgáltatás jogát a szabadság korlátozására, de egyszersmind ennek legnagyobb javára, a nyilvános hatalom kezébe tette le.

Igaz ugyan, hogy a hatalom — legalább közvetve — a néptől van, mert hatalom nép nélkül nem gondolható; de az is igaz, hogy a nép azt soha sem bírta

Azon pillanatban, midőn a nép, lényével összeférhetlen természeti állapotát elhagyá, s magának vezetőt választá, maga a rend szerzője, Isten lépett közbe, megerősítendő gyermekeinek választását, hatalmat adva egyszersmint a választott uralkodóknak — tőle származván az összes hatalom. — Isten maga szólott az új hatalom képviselőihez: Én vagyok a kezdet és vég... Enyém az ország és hatalom... az én hatalmi szavam teremtette a világot s fogja ismét átalakítani. Általam s csak az én nevemben uralkodtok, — a hatalom, melyet birtok, az én örök hatalmam kifolyása. — Vegyétek kezemből a nép fölötti uralmát! Legyetek atyái az alattvalóknak, legyetek bírák, élet és halál urai! és... csak... én vagyok fölöttetek ur és bíró!

Igy mondott le egykor az emberiség természeti szabadságáról, hogy biztosítva legyen a valódi szabadság!; — így hajolt meg egy más hatalom előtt, hogy szenvedélyeit legyőzze!, — s így erősíté meg egykor ezt Isten, így kellett megerősítenie bölcseségénél fogva!

Ezután is voltak ugyan függetlenek, — ha ez mégis gondolható ott, hol a testi, lelki függést leginkább éreztetik — midőn mindenki uralkodni akart, engedelmeskedni senki; midőn a gyenge ott hullott el az erős csapása alatt; midőn a tulajdonjogról szó nem lehetett; s hol mindnyájan azon hatalom képviselőiül tolták fel magukat, melyet előbb elismerni vonakodtak!

De, ha — minden egyebet mellőzve — a természetben Isten nem is mutatta volna meg az egyenlőség alapját, rendkívüli nagy erőt, nagy képességet, bámulandó elmét s vas szorgalmat adván itt, midőn ott többé-kevésbé fukar volt: megmutatta példájával maga Krisztus, a királyok királya; — ki

hogy az embereket engedelmességre tanítsa, engedelmes alattvalója lett az embereknek.

Kinek volt valaha annyi oka a földi hatalom ellen panaszkodni, mint Neki, ki alig születik és már futni kényszerül a zsarnok gyilkos kardja elől?; s mégis hallott-e valaki az ő szájából kitörő szót e hatalom ellen? Ő azt hirdette a mai szabadság apostolainak szegényére: „Adjátok meg a császárnak, mi a császárá!” Még az igazságtalan pogány Pilátusban is — bár ártatlan — kereszt-halálra ítélte — tiszteli a hatalom teljét. „Nem volna semmi hatalmad ellenem — így szól ő — ha neked onnan felül ez nem adatott volna!” (Ján. 16, 11.) — Jézus így.

A világtörténelem pedig kezdettől végig szomorú bizonyosságot tesz arról, hogy a szabadság és egyenlőség a bölcselkedők nyelvén, csak a nép megcsalására használt divatos Sirénhangok, melyek valódi értelmét nem ismeri az emberiség.

De mily szabadság után is lehet vágyani? — Valami csillogó függetlenség közepett élni törvények nélkül? — Egy világbölcset mondja és pedig helyesen, hogy: „Törvény nélkül egy társaság sem állhat fenn; példa erre a rablótársaság. Lábbal tappd ugyan minden isteni s emberi törvényt, de ő maga csupán másokat, melyeknek engedelmeskedjék.”

Az egyház mindig tudatában volt annak, hogy a szabadság és egyenlőség csak álom, melyből szomorú az ébredés, azért mindig az hirdette sz. Pállal: „minden lélek engedelmeskedjék a felsőbb hatalomnak, mert nincs hatalom, hanem csak az Istenöl.” (Rom 13, 1) Ma a fevilágosult liberálizmus nem akar az egyházra hallgatni. Lássá!... de akkor — „Róma ledől s rabjábágornyed!”

M. A.

A középtanoda IV. osztályának hittani tananyagáról.

Az erdélyi rom. kath. középtanodák értesítőinek lapozgatása nyomán azt vettem észre, hogy két középtanodában — a csik-somlyói és gyulafehérvári — a IV. osztály hittani tananyaga a többiekétől elüt, s mennyiben e két középtanodánál az új-szövetség mellett, mint annak valóban kiegészítő része, az egyháztörténelem is rövid kivonatban előadatik. A többiekben a tananyag csupán az új-szövetség.

Az egyöntetűség kath. intézeteinknél nagyon kívánatos minden tekintetben, de annál kívánatosabb a vallástanításra nézve. A többi tantárgyakat illetőleg egyforma tanterv iratott elő Erdély minden kath. középtanodájában. A vallástannál is csupán az említett eltérés van.

Lássuk, vajjon amaz eltérés helyes-e?

1. A IV. osztályban az új-szövetség adatait elő, és pedig egy középtanodát kivéve mindenütt Roder Bibliája nyomán, e tananyag a heti 2 óra mellett egész évre nagyon kevés. Ez észleletet saját tapasztalatomból merítettem.

2. Az új-szövetség lévén ez osztály tananyagául előírva, azon középtanodákban, hol csupán Jézus és az

*) Ribári V. Tört. I. 60. lap.

apostolok*) történetére szorítkoznak, az előirt tananyag nincs kimerítve, sőt csonka.

3. A mikép mindnyájan tapasztaljuk, sokan ez osztály tanulói közül részint anyagi, részint szellemi erőtlenség folytán év végével pályaválasztást tesznek és a középtanodából kilépnek, s így tanulmányaikkal vagy egészen felhagynak, vagy oly intézetbe lépnek át, hol a vallástan rendszeres előadásáról többé nem hallanak. Már az ilyen kath. ifjakra nézve a vallástanítás csonkán maradt, ismeretlen lévén előtte édes egyházának története, melynek csak bevezetését tanulta Jézus és az apostolok történetében, holott a hitszilárdság megszerzése és megedzése végett vajmi nagy mértékben szükség van az egyháztörténelem ismerésére, a melyből meggyőződést szerezhet magának, hogy az isteni Mester által alapított, az apostolok által szervezett és terjesztett egyház mindig hív maradtott Alapítójához; az egységet merev következetességgel tartotta; daczára, hogy az apostolok utódai már a nyelvek adományával és csodatevő erővel nem bírtak. De az egyháztörténelem nagy fontosságának felüntetése jelenleg nem czélem? hisz ezt mindazok, kiknek e pár észrevétel iratik, jól tudják, annak szükségét Erdélyben, hol annyi vallástelekezettel együtt kell élnünk, bölcsen átlatják. S ennél fogva érezniök is kell azon sajnós körülményt, melyben maradnak a középtanoda IV. osztályából kilépő ifjak a miatt, hogy nem volt alkalmuk saját egyházuk történetének megtanulására.

4. Erdélyi középtanodáink, mint autonom iskolák egy főigazgatás alatt lévén, az alapítványok kiosztása is az összes intézetekre nézve ugyanazon főhatóság által gyakoroltatik, s ennél fogva igen sok tanuló más intézetbe helyeztetik át: de más okok is a tanulóknál sokszor tanoda változtatást tesznek szükségessé.

Az értelmi fejlettség bizonyos foka ugyanazon egy osztály tanulóinál multhatlanul szükséges a kívánt siker elérésére. Már az V—VIII. osztály vallástanának megtanulásánál nagyon előnyös helyzetben lesznek azon tanulók, kik az egyháztörténelmet bár röviden megismerték. Ez kulcs lesz sok tétel könnyebb megértésére; míg a kik azt nem tanulták, nagyobb nehézséggel fognak a hittanba öntudatosan behatolni, melynek fundamentalis és dogmaticai része épen nem tartozik a legkönnyebb tantárgyak közé.

5. Mennyire könnyítve lesz a VIII. osztálybeli hittan tananyaga, ha az egyháztörténelmet röviden már a IV. osztályban tanulták! Pedig arra kell a tanügyet intézőknek és az azzal foglalkozóknak törekedni, hogy a hittani oktatás könnyíttessék épen azon évben, mely az érettségi vizsga letételére van szánva, annálisinkább, mivel ez osztály tanulóinak a hittanból előlegesen külön kell vizsgát állaniok.

Még több okot is hozhatnék fel, mely az egyháztörténelem előadását a IV. osztályban sürgeti, s így helyesli ama két gymnasium eljárását, mely illetékes helyen a tananyagban ezen czélszerű, sőt szükséges módosítást eszközöltette. Ohajtandó, hogy a IV. osztályban az

uj-szövetség kiegészítésül az egyháztörténelem rövid előadása is rendeltessék meg minden erdélyi középtanodában. Ezt kívánja a tárgy fontossága, az erdélyi kath. középtanodák egyöntetűsége és a vezetés méltósága. Azon elvenvet, hogy az I—VIII. egy egésznet képez, és többé nincs al- és felgymnasium, a felhozott indokoknál fogva elesik.

Tankönyvül legalkalmasabb Fonyó Pál kath. Egyháztörténete dióhejban, (IV. kiadás) mindaddig, míg terjedelmesebbé nem tétetik. Az új kiadás rendesen néhány levéllel kibővítettik. Kár a tankönyvet folyton nagyobbítani. Legalább bár a hittani tankönyvek maradjanak a tanulókra nézve megemészhetőek! A többi tantárgyakra úgy is oly terjedelmes tankönyveket írogattak, hogy a tanuló alig képes azokat az iskolába czipelni; hát aztán hogyan képes cifra és válogatott stylusu tartalmával megbirkózni?!

A cs. somlyói gymn. értesítőjében a rövid egyháztörténelem tanításánál használt tankönyv nincs kitéve. Felteszem, hogy nem a katekizmus végén levő szerint adták elő.

Sz. I.

Kalászat

a „Domus Historia“ mezején.

Egy érdekes és értékes régi pacificale. A csikszentgyörgyi régi Ecclesiában egy igen érdekes pacificale (béke-kereszt) van használatban, mely tárgyi és régiségi becse mellett kiváló műértékkel, sőt történelmi jelentőséggel is bír. A kereszt felirata: „1603. BFD BZG.“ Ami — szerintem — ennyit te ne: „1603. Bálint Franciscus donat Basilicae Szent-György.“ Eszerint ajándékozta volna azt a szentgyörgyi templomnak Bálint Ferencz, az ottan ma is virágzó Bálint — család tagja. Ennek volt tagja Bálint Ignácz székely huszár-kapitány is, a csiksomlyói kolostori és sok más templom jótevője és a csiksomlyói seminarium egyik hálás emlékü fundatora. (szül. 1769 jan. 1.)

A kereszt aranyozott ezüstből áll, bysanti izlés szerinti ékítményekkel; s azt bizonyítja, hogy amaz inségteljes esztendőben is, midőn Bástá György és a császári biztosok katonái a szerencsétlen Erdélyt annyira kiszárolták, hogy — mint Kövály írja — (Erdély történelme. IV. k. 1561.) „a nép mint kannibál egymást ette“ (!): volt még érték, melyből a vallásos lélek a mostani talmi-és alpaccánál becsebb ereklyékkal áldozzon az ur oltárára. — Lehet tehát valami nagyítás is a történészek előadásában a Bástá, — vagy mint itt a nép mondja — „Bácsi szekeréről.“

Imets F. Jákó.

T Á R C Z A.

Magányban.

Keserv!

Fenekig ittam kelyhedet . . .

Keblem sötét, mint vészes Ocean,

*) Az apostolok története is a tankönyv szerint hiányos, a mennyiben csak Sz. Péter és Sz. Pál működéséről van szó. Sz. I.

Melyből keservek hangja szól felém :

„Az elfutó időnek szárnyam

Hová repültettek

Ti fényes álmaim . . ?“

Itt hagyatok a bunak napjain.

Vihar csapong éltémnek tengerén,

S felém tolongó árnyai

Szívemben

Jaj hangoztat, sohajt fakasztanak . . .

Haragra gyult az ég is ellenem ;

Ajkam fohászain panasz fakad ;

Enyészet s pusztulásra hullanak

Könyvem kiomló zápori . . .

Majd ott a sír ölné ha nyughatom !

Hálátlanokkal küzdök utamon , . .

Ne bántsatok !

Sors üldözött vagyok . . .

Mi rejlik még jövőm sötétiben ?

Oh jer ! beszélj reménvem és hitem !

Lecsendesül-e majd a fergeteg ?

Lesz balsamod beteg szívemre még ?

Kicsalsz-e dalt e bus romok közül ?

— — — — —

Egy égi szó felém emelkedik :

„Kétség

A törpe lelkekben fakad !

Küzdés az élet,

Sírni nem szabad . . !“

E bájzenében olvadó szavak

Hangján, biztatva int felém

A hit,

S kitárva bizalmamnak karjait

Egy szebb világnak édenébe visz . . .

Büszkén emelve hordom már fejem !

S a gyermekevek, édes álmaim

Nyugalmat int felém a múlt.

Küzdésre hív a bus jelen . . .

Jövőmbe láttat a remény,

Melynél győzelmi pálmaág terem . . .

S hol álmainkat égi kéz szövi . . !

Fülei Sz. Lajos.

KALÁSZAT.

— A tudomány mezején. —

III.

„Sokan panaszkodnak, — mondja Seneca, — az élet rövidege felett, pedig nem az a baj, hogy kevés esztendőnk van, hanem hogy sokat elvesztegetünk. — Az élet elég hosszú, ha jól éljük át, rövidde magunk tesszük. — A sok kincs, ha pazar kezekre kerül, hirtelen elfogy, takarékos kezekben pedig növekedik ; így az élet is sok, ha

megkíméled. — Nem élni jó, hanem jól élni. — Ne azon légy, hogy sokáig, hanem azon, hogy eleget élj. — Mit ér annak a 80 év, ki heryéléssel tölti el ? Az életet cselekedettel, nem évekkal mérjük.“

Chilon bölcsész életszabálya így hangzik : „Ismerd meg tenmagad.“ Pittakusé : „Fontold meg az idő becsét.“ Cleobulusé : „Minden cselekedetedben legyen mérték ;“ „A gyakorlat legyőz minden akadályt.“

Augustus, — a legelső romai császár, — a tetrarcha Heródesnek inkább kívánt disznója, mint gyermeke lenni ; mert gyermekeit megölette : a disznóhúst pedig a zsidó nem ette

Esztelenség, — ugymond Antisthenes, — a buzát a konkolytól, a hadserget a gyávaktól meg nem tisztítani, a társadalmat pedig a gaz és ártalmas polgároktól meg nem szabadítani.

„Ha meg kell lenni, inkább jusson az ember a hollók körmei, mint a hízelkedők közé ; mert azok halva, ezek pedig élve eszik meg az embert.“

Democritus kérdezte, hogy miben áll a valódi nemesség ? „A barmoknál, — ugy mond, — a test nagysága és szép aránya, — az embereknél pedig a nemes erkölcsökben.“

„Midőn egy hiu és külsejére sokat adó, de lelki életével mitsem gondoló egyén, ruhája szépségét és finomságát fitogtatná Bias bölcsnek : Szűnj meg, — monda ez — dicsérni ruhád, hisz előtted egy szennyes juh hordozta a hátán.“

Dicsértetvén némely gazemberek által, mondá : „Félek, hogy valami rosszat cselekedtem.“

Kórodi Endre.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **HETI KÖRSZEMLE. Itthon.** A földművelés ipar és kereskedelmi miniszteri tárca költségvetése élénk eszmecsere és jeles javaslatokra adott alkalmat, melyekből a kormány hányat és mily irányban fog realizálni az a kétes jövő titka. A tárgyalások alatt szakavatott beszédet tartottak gr. Károlyi Sándor, gr. Apponyi Albert, Göndöcs Benedek — parlamentünk „herzig“-je — és több mások. Beszédeikben felölelték közgazdasági viszonyaink, pénzhitel intézeteink és vízjogi állapotunk jelenlegi állását, mely utóbbira nézve Széchényi Pál miniszter konkrét törvényjavaslatot is terjesztett a képviselőház elé s mely már ki is adatott a 21-es választott bizottságnak. — **Következik** a vallás- és közokt. ügyi miniszterium költségvetésének általános tárgyalása, melyben a lapok jóslása szerint aligha egy párszor Trefortot forcirozott idegbaja utól nem éri. s őt néma távozásra nem kényszeríti : mert oly emberek, mint Zimándy Ignác, Ugron Gábor, Fenyvesi Ferencz, erősen értenek a galvanizáláshoz, s ha ezt nagyban találják vinni s valamelyikük még kelletlenül nagyobb villamosságot is talál kifejtetni : szakminiszterünk idegei okvetlenül rideg zsidobadságba esnek, no de ez nem nagy baj, adnak majd **Sust** is neki : Herman, Kovács és Lükő urak. — **Drága horvátaink** tartománygyűlési ellenzéki szónokai nagyon kacsingatnak a kancsukás szibériai medve felé és ettől várják, hogy monarchiánkkal Horvátország

érdekében ő medvesége, diplomáciai tárgyalásokat kezdjen. Ezen interventio természetesen egyértékű volna a háborúval, a mit Oroszország nem tesz, nem tehet meg, de bizony derék kormányunk sem tesz semmit, hogy az ily tüntető rebbellis gravitálásoknak nyaka szegessék; pedig ezt tenni kellene saját és a magyar állameszme jól fel-fogott érdekében.

— **Róma.** A Szentszék állása Franciaországgal szemben teljesen megnyugtatóra változott. — **Ő Szent-néje** e hó 18-án fogadta a római collegiumoknak mintegy 1200 növendékből álló küldöttségét. Nekik — a papi kötelmekről beszélven — szívéből ajállotta aquinói szent Tamás philosophiájának minél behatóbb tanulmányozását, hogy értelmük, és borromei szent Károly példájának követését: hogy szívük nemesedjék! — A liberalismus-ról szóló pápai encyclika politikai esély által sugalt okoknál fogva csak husvét felé fog megjelenni.

— **Belgium.** A kamara ismét összeült, de a budget kérdést a liberalisok erőszakos sürü interpellációja miatt, még husvétig sem tudják letárgyalni. Legjobbannak tennék a katolikusok ha az interpellációkba még bele szólának. — **Pontus hadügyminiszter** a katonasághoz rendeletet bocsátott ki, melyben megtiltotta a tiszteknek politikai egyletek s szabad közműves páholyokba való beiratkozhatást; képzhetők a Bara testvér és szabad közműves compagnistái részéről új-váj-gatás!

— **Franciaország.** Egy republikanus lap megérdemlett elismeréssel adózik a „Bölcséségről“ nevezett nővéreknek, kik a párizsi Clement nevű fegyházban felügyeletet gyakorolnak; s igen szépen bebizonyítja, hogy ezen tisztet másféle nők absolutissime nem tudnák végezni.

— **Németország.** A gabonavámok emelését Bismark már megkezdette, mely nem fog hasznot eredményezni. — **A limburgi** püspök-kérdést valószínű, hogy Schlözer Romában újra szönyegre hozza.

— **Olaszország.** A genuai városi tanács megzsempent, hogy a német kereskedelmi hajóraj kiindulási pontja Trieszt leendő, mely óriási csapás lenne az olasz forgalomra, azon törik a fejüket, hogyan lehetne ezt megakadályozni? dictum factum: egy memorandumot dolgoztak ki, melyet a kormánynak be is nyújtottak. Nem tetszik a taliánoknak ha a burkus nekünk kedvez???

Amerika. A baltimorei zsinat püspökei minden évben a zsinat emlékére hálanapot fognak ünnepelni. — Az új kath. egyetemre már több mint másfél millió fl. gyűlt egybe. Összes költség 6 millió leendő.

— **Vidéki levél.** Főtisztelendő Szerkesztő Ur! F. hó 11-én örömnappra virradtunk Kászon-Jakabfalván, ekkor érkezett meg I. B. Purger tirolí (Groeden) művész től rendelt és forró óhajjal várt Mária szobor a kisdud Jézussal karján. A ki valaha templomunkat meglátogatta, szomorúan győződhetett meg arról, hogy annak belső szerelvényei és ékítményei mily gyarló módon lettek ez ideig eszközölve, különösen a nagy oltáron levő szobor falusi mesterember által készítettve, a vallásos érzésnek alig szolgálhatott élesztésére.

E bajon segitendő, gyűjtő-ívet indítottam meg hivem között; szándékomat püspök urunk ő nmlgának is

magas tudomására hozván, az eredmény az lett, hogy ma már oltárunkat oly remek Mária szobor disziti, mely a székelýföldön ritkítja párját.

A megszólamlásig hü életnagyságu szobor, oly meghatólag ábrázolja az Isten anyját, az alázatosság és lelki fonség oly mesteri alakítással van megtestesítve, hogy a szemlélő a tisztelet és áhitat könnyeit érzi szemében felgyöngyözni.

Fennevezett Purger urat, mint jeles szakművészt bárkinek ajánlani merem, nemcsak művészete, de jutányossága miatt is.

A szobor költségeinek fedezésére nmlgu főpásztor, urunk 25 frtot kegyeskedett utalványozni; mltsgs Balásy Lajos ur 20 frtot adott; ft. Andrásy József zetelaki esepes plebános ur szülőföldje iránti szeretetének 10 frttal áldozott, idevaló Ambrus József és családja 12 frtot, Andrásy Tamás körjegyző 2 frtot, Csutak Károly bíró 1 frtot, Baka Antal kántor 1 frtot, Orbai István 1 frtot, Todorán András 1 frtot, István József 1 frt, Lestyán Andrásné 1 frt. Ferencz Gergely, Velcz Ignác hasonlóan egy-egy frtot, Váncsa József, András, Ferencz és Balás Ferencz 40—40 krt, adományoztak hiveim többi része gabnát és az elébb kiirt összegeknél kevesebbet adtak. A gabna Ferencz Gergely és Velcz Ignác gyűjtők által elárúsítottat, s az abból bejött 4 frt 57 kr is a többihez csatoltatott. — Összesen begyűlt 83 frt 74 kr; ezt én a sajátomból kiegészítettem 6 frt és 19 krral, s azonkívül a brassói vasuti állomástól az elszállítást ingyen eszközöltem.

Fogadják a nemesszívű adakozók leghálásabb köszönetemet, áldozatkészségöket százszorosan fizesse vissza az, kinek dicsőségére áldoztak.

Kászon-Jakabfalván, 1885. Január 15-én.

Császár Károly.
lelkész.

— **Vidéki levél.** Bánffy-Hányad, 1885. jan. 20. Ftdő Szerkesztő Ur! Sziveskedjék b. lapjában helyet adni e közleménynek, melynek czélja hála, elismerés és számadás a nyilvánosság terén.

Midőn másfél évvel ezelőt a b-hunyadi lelkész állomást elfoglaltam, az imaház hiányos felszerelése, elhagyott kinézése igen lebhangolag hatott reám. Jobb izléshez szokott lelkem nem sokáig tudott ez állapotban megnyugodni. Tehetősebb nívemet barátságos látogatások, összejövetelek alkalmával igyekeztem a vallásosság s Isten háza iránt nagyobb érdeklődésre bírni. Fáradtságomat oly fényes siker koronázta, hogy jelenleg imaházunk minden szükségekkel el van látva, s a látogatók áhítatát, számát, érdeklődését szemlátomást fokozza. A na gyleikű jötevők b. adományaikkal együtt legyenek itt felsorolva:

Mltsgs Barcsay Domokosné készítettett egy igen csinos szószéket. Tts Tóth Márton ur adott egy nagy oltártakarót, neje egy igen elegáns oltárterítőt és egy másik oltár takarót. Gajzágó Terka k. a. egy szép Superpelliceum — karinget. Nsgs Groisz Károlyné két s szép oltárpárnát és egy Albat. Deák Márton egy (40 frtos) nagy és díszes oltárszönyeget. Lutz Kata k. a. gyönyörű piros bársony aranyrojtú terítőt, egyet a szószékre, egyet a

tabernaculum-ra. Tek. Telegdy Károlyné 24 drb. Corporeale, Humerale, Purificatorium és lavabo kendőt, s egy gyász-oltártakarót. Tek. Gajzágó Antalné szép chinaezüst thuribulumot — füstölőt naviculával — tömjéntartóval. T. Szóts Dániel chinaezüst Szenteltvíztartót aspersoriummal. Tek. Csató János leányai egy nagyértékű himzett selyem szentsegmutató velumot. Egy névtelen ampolna tálczát, keresztlési inget, szent olajtartókat, corporalet, Purificatoriumot. stb. Több megajánlott tárgy készülöben.

Legujabban még csak az hiányzott, hogy a nagyon primitív, formátlan és czélszerűtlen fagyertyatartók az oltáron ujjakkal cseréltessenek föl. E végből a közadakozásra szollítottam fel hiveimet s rövid időn oly szép összeg gyűlt be, hogy már karácsony napján az oltáron pompázott 8 drb. gyönyörű chinaezüst gyertyatartó és három új canontábla „Szűts és társa“ czégtől rendelve, s meg a fennmaradt pénzen most készül hat db ravatal mellé való gyertyatartó ugyanazon czégnél.

A gyertyatartókra adakoztak:

Gajzágó Antalné két kis angyalgyertyatartót a szűség mellé, özv. Palfi Péterné 20 frt. Barcsainé 5 frt. br. Jósika 5 frt. Szentiványiné 5 frt. Tóth Márton 5 frt. Agh Ferenczné 5 frt. özv. Végh Jánosné 5 frt. Török Károlyné 4 frt. özv. Fay Vilmosné 3 frt. Dubai Pál 3 frt. Deák Márton 3 frt. Mathé János 3 frt. Telegdyné 2 frt. Paskuj Márton 2 frt. Haraga Antal 2 frt. Deák Tódor 2 frt. Lutz Márton 2 frt. Kiss Károly 2 frt. Gondolovits Lajos 2 frt. Müller Dánielné 2 frt. Schönhutné 2 frt. Koleszár Lajos 2 frt. Dubay Margit 2 frt. Rimainé 2 frt. Kádebóné 2 frt. Csató János 1 frt. Haraga Márton 1 frt. Hegyeli Endre 1 frt. özv. Friedlné 1 frt. Abramovszky F. 1 frt. Friedl Frigyes 1 frt. Chorus 1 frt. Haraga Ilka 1 frt. Veressné 1 frt. Kroce 1 frt. Karl Ist. 1 frt. Kovács Lajosné 1 frt. Czenk Mátyás 1 frt. Dankó Giza 1 frt. Elekes Antal 1 frt. Progló K. 1 frt. Wendelin 1 frt. Haller K. 1 frt. Simon Márton 1 frt. Endrődiné 1 frt. Endesné 1 frt. Erdélyi Mihály 1 frt. Brusztiné 1 frt. Pál Lajosné 1 frt. Káposzta 70 kr. Nagy István 50 kr. Barta 50 kr. Papp Ferencz 50 kr. Bágyi 50 kr. Dombrovsky 50 kr. Zodoma 50 kr. Mancz 30 kr. Molnár 20 kr. Dreganné 20 kr. Névtelenek 1 frt 80 kr. = 122 frt 20 kr.

Csucsáról: Kaszóné 2 frt. Haller Agnes 2 frt. Csoraa 2 frt. Gámpe Márton 2 frt. Gámpe József 2 frt. Simon János 2 frt. Kovácsné 2 frt. Krimszkyne 2 frt. Pekoll 2 frt. Pekoll Augustza 1 frt. Kaszó Ilona és Erzsí 1 frt — 24 frt. Almásról: Karácsonyi János 2 frt. Csauz 1 frt. Stein J. 1 frt. Hirsch Kálmán 1 frt. Virág Kristóf 1 frt. Otves Józsiné 1 frt. Valaki 1 frt. N. N. 50 kr. Lovrits 50 kr. Rafain 30 kr. — 9 frt 30 kr.

Összesen begyűlt 155 frt. 50 kr. A 6 db oltár gyertyartó a Canontáblákkal együtt 128 frt. 93 kr. A 6 db. gyász-gyertyatartó 44 frt. (a hiány pótlása megígértetett).

Midőn e nemes, valóban példányszerű áldozatkészűségért az illetőknek a nyilvánosság terén is hálaköszönetet mondok, templomunk ügyét továbbra is jóakarataukba ajálva kívánom, hogy az ur Isten az ő oltárára letett áldozatokért százszorosan fizesse meg mind ezen, mind a másvilágban.

A ftszt. Szerkesztő urnak pedig ezutánra is erőtt és kitartást kívánva maradok alázatos szolgálója **Balás J.** lelkész.

IRODALOM.

EGY BOTRÁNYKÖNYV.

(Paptársaim figyelmébe.)

„Heu ! fuge crudeles terras, fuge littus avarum.“
(Virg. Aen. III. 44. v)

Az újév alkalmából özönleni szokott posta-küldemények közt jött egy vaskos kötet is, Dvorzsák J. „Anarchista-Káté“ czimű legujabb kiadványa.

Ismervén a „Havi füzetek“ kiadójának, különösen az „Idézetek tára“ és Bollanden „Német szellem“ cz. kiadványait, melyek által jó szolgálatokat tett az olvasóközönségnek és kath. szellemnek, megtartottam Dvorzsák ur e könyvét is, de akkor kezdettem hűledezni és mint aki hirtelen valamely posványos, kátyus helyre jutott, ingadozó és bizonytalan lépéseket tenni, mikor látom, hogy e vaskos könyvben kazal-számra van összehordva mindaz a ráfogás, rágalom és piszok, melyet Isten, hit, anyaszentegyház s ennek intézményei ellen az elvetemültség és esztelenség gyilkoló méreggel valaha szórt! . . .

A könyvet a 455. lapig (az egész 800 oldallapra terjed) felvágtam s nagyjában átnéztem, itt azonban „Apáczák“ czim alatt botránkozásomban gyöngye hajszálaim fölfelé merevedtek; a piszkos kátyuban több lépést tennem nem lehetett, a könyvet ledobtam s a mai (jan. 16.) postával kiadójának visszaküldöttem, és az a czélja jelen felszólalásomnak, hogy paptársaim is, akik a könyvet kapták, azt azonnal visszaküldeni vagy tüzbe dobni sziveskedjenek.

A kiadottakon kívül okaim röviden a következők.

A kiadvány alapeszméje: ismerkedni ellenségeink fegyvereivel, hogy ellenökben annál sikeresebben védekezhessünk, — teljesen el van véve. Az „Anarchista-Káté“ ugyanis nem fegyvert ad kezünkbe, hanem a legundokabb botrányok töreit szurja az olvasó szívébe. Oly anekdotákban, gnomákban és pikans schlagwortokban, melyeknek zavarólag ható emlékeztetőül gyakran a legszilárdabb és komolyabb gondolkozása férfiu sem meuekülhet. Ezt tapasztalhatta eddig is bárki, a ki valaha még gyermekkorában is, valamely tragár dologról hallott, vagy azt éppen megis jegyzette. Az ördögöt nem jó falra festeni, sem idézni, mert megjelenhetik, ha nem is talán saját, de igen is a képzelem és suggestio phantastikus alakjaiban. Dvorzsák ur kiadványának nem szabadott volna a ráfogások és trágárságok tárházává lennie, annál kevésbbé, mert általában a forrásokat, szerzőket, munkákat, gyűjteményeket, honnan ezen szörnyű szeméthalmazt összehordotta, megnevezni, tárgyak és tételek szerint kijelölni elmulasztotta. Ott van egy undok Augias-istálló, de nem 1000 frt. pályadíj, hanem nagyobb áron sem fog találhatni oly Herkulest, ki azt a sok anonym szennyet kitakarítsa. Inkább sikerült volna ez a kiadónak, ki a forrásokat és szerzőket felkereste, ha nem ily alakban ismerteti az istentelenség bünbarlangjait: hanem a

legdivatosabb ellenvetéseket kiszemelve : azoknak tételről tételre frapans, lehetőleg népszerű alakban való czáfolatait közli és sorolja fel. Így a közölt ráfogások és botránvok közül sok az oly közönséges, önmagában is oly absurd és százszor megczáfolt állítás, hogy az ilyenek felvétele egészen fölösleges volt. Dvorzák urnak inkább alkalmas gyakorlati módszerrel kellett volna olvasóit me ismertetni, mely szerint a legdivatosabb fogások és támadások ellenében álláspontjukat védelmezhessek.

Hiába is hivatkozik kiadó ur előszavában az Üdvözítő ama szavaira : „In patientia vestra possidebitis animas vestras,” az általa közölt dolgok oly természetűek, hogy azokat katolikus talajon álló embernek egy percig is nem megtűrni és olvasgatni, hanem meghallani sem szabad, nem lehet a lelkiismeret nyugalmának zavara nélkül, s a nélkül, hogy az Index által sújtott műtelyekkel való foglalkozás — hogy ne mondjam : élés — merényletébe ne essünk. Hát ha még az efféléket a nagy közönség közé dobják a kíváncsiság, ingyenczés és falánkság pikans csemegéi gyanánt? Itt nem az a motto, melyet D. ur idéz, hanem „Si oculus tuus scandalizat te, erue eum et projice abste.” (Math. 18. 9.) „Fuge crudelis terras, fuge littus avarum.” A lelkiismeretes orvosnak sem szabad előbb bomlasztó gyógyszereket írni elő, engedjük meg, talán azon jó hiszemmel, hogy annál gyökeresebben orvosolhasson, mert a bravurozó kísérletnek sok beteg áldozatul eshetik. Nem sokat árt a katolikus híveknek, legalább a nagy közönségnek nem, ha a kereszténység ellen szórt rágalmakat nem hallja, nem ismeri, azért meg kellett volna gondolnia a kiadónak, hogy vaskos könyvével sokat ártott a gyöngédebb gondolkozásuaknak, s megbocsáthatlan könyelműséggel épen kezére dolgozott botrányhajhászó ellenfeleinknek, kik jól tudják, — hogy azon lélektani tény, „calumniare audacter, semper aliquid haeret.”

Dvorzák ur, ki oly veszedelmes, sőt rendőrelless könyvvel lepett meg bennünket, — hogy őt egyébről ne vádoljam, — oly tapintatlanságot és választék-hiányt árult el, hogy nemcsak az „Anarchisták-Katéját” kell hálygos szeméi közé olvasatlanul visszadobnunk; hanem óvnom kell t. paptársaimat, a kath. olvasó-közönséget, különösen igazgató és tanító-társaimat Dvorzák ur egyéb kiadványai, nevezetesen „A magyar ifjuság lapja” és a „Leányvilág” ellen is; mert az „Anarchista-Katé” meggondolatlan közététele után senki sem állhat jót azíránt, hogy ama folyóiratokba is megbotránkoztató és méltelyző részletek be ne csusszanak!

„Principiis obsta. sero medicina paratur,
Dum mala par longas invaluere moras.”

(Ovidius.)

„Dixi et salvavi animam meam.”

Imets F. Jákó.

— Megjelent : „**Magyar Háziasszony.**” Háztartási, gazdasági és szépirodalmi hetilap. Szerkeszti Andrea. Kiadja Murányi Armin Budapesten. IV. évf. 3 sz. — Háztartás. — Divat. — Kertészet. — Konyhaszat. — Hasznos tudnivalók. — A farsang. — Különféélk. — Irodalom és művészet. — Színház és zene. — Hymen. —

Heti naptár. — Szeretsz-e? nem tudom. (költemény.) — Bécsi élet. — A legszebb számadás. — Kérdések és feleletek. — Gondolatok. — Apróságok. — Talányok. — Megfejtések. — Ara egész évre 6 frt, félévre 3 frt, Negyedévre 1 frt 50 kr.

— Fölvívás előfizetésre az „**Apollo**” magyar zeneszerzők válogatott műveinek havi füzetekben megjelenő gyűjteményére. Szerkeszti Vágvölgyi Béla. Az „**Apollo**” elegáns kiállítása s darabjai válogatottsága folytán bármely uri család asztalát díszítheti. Az „**Apollo**” előfizetési ára egész évre — legalább 60 iv zenére — 6 forint (Január 1-től december végéig.) Félévre — 3 frt. Negyedévi előfizetéseket nem fogadhatunk el. Az előfizetési pénzek legczélserűbben postautalvánnyal az „**Apollo**” kiadóhivatalába küldendők Nagyszombatba. Az „**Apollo**” szerkesztősége és kiadóhivatala Nagyszombatban.

— **A hadkötelesek jogai** cím alatt közzhasznú művet irt dr. Kunharth József budapesti ügyvéd; kit erre — mint az előszóban megjegyzi — a székesfehérvári katonai ügyosztály által jogtalanul történt zaklattatása indított. Neki végre is sikerült igazát kimutatnia, az mily nagy azok száma, kik jogukat nem ismervén, a netán önkény és igazságtalanság ellen magukat megvédeni nem képesek! Ezeket kívánt segíteni jelen munkájával, melyben a hadkötelezettségre vonatkozó törvényeket és törvényrendeleteket könnyen áttekinthető módon, egybegyűjtve, ismerteti, világos népies nyelven magyarázza. Megbírálja, hogy a hadkötelesek ama nagy tömege, melynek nincs módjában a törvények és rendeletek tárát forgatnia, e jutányos ára miatt (60 kr.) könnyen megszerezhető könyv révén teljesen megismerje a maga legfőbb és legfontosabb jogait s képes legyen adandó alkalommal meg is védeni azokat. Hogy mily üdvös és hasznos munkát végzett szerző, legjobban megítélheti abból, ha felsoroljuk itt a müben tárgyalt főbb kérdéseket : Mily feltételek alatt mentetik fel az egyetlen fiu, unoka, árvaságra jutott testvérek egy bátyja, továbbá a mostoha fiu és mostoha fitestvér, nevelt és fogadott fiu s az egyetlen vő. Meghatározza azon időt, a melyen tul a hadkötelesek mentességi jogczimük igazolására többé nem kötelezhetők. Előadja : mily feltételek alatt bocsáttatnak szabadságra a papjelöltek s pap növendékek, a főgymnasium két utolsó osztályából besorozott hadkötelesek, a népoktatási tanintézetek tanítói és tanítójelöltjei, — a tanítóképezdek növendékei, az öröklött mezei gazdaságok birtokosai, a telepítvényesek és a tengerészeti vagy hajó építési tanintézetek tengerészei. Tárgyalja továbbá : mily feltételek alatt nyerhetik el az egyévi önkéntesi kedvezményt utólagosan a papnövendékek, ha kilépnek, — a tanítóképezdei növendékek, tanítók és tanítójelöltek, a főgymnasium és főreáliskola VII. és VIII. oszt. hadköteles tanulói, a hajó, gépészeti és hajóépítészeti hadkötelesek; előadja : meddig halasztható el az egyévi tényleges szolgálat, — és mely büntények vagy vétségek miatt fosztatik meg az egyévi önkénytes ezen kedvezményétől? A tisztán csak a czél iránti lelkesedésből irt, s nem nyereszkezésre szánó mü Nagel Ottó bizományában jelent meg Budapesten s 60 krért megszerezhető minden könyvárusnál.

